

VISIETEKST

ANTIPESTBELEID

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Begripsomschrijving .	4
2.1	Pesten	4
2.2	Cyberpesten	5
2.2.1	Vormen van cyberpesten	6
2.2.2	Rol van omstaanders bij cyberpesten	7
2.3	Steaming	8
2.3.1	Omschrijving	8
2.3.2	Juridische begripsafbakening	8
2.3.3	Sociologische begripsafbakening	9
3	Preventie	10
3.1	Schoolcultuur: inzetten op een verbindend schoolklimaat	10
3.2	Specifieke pestpreventie	11
3.3	Concrete afspraken over de aanpak van pesten	12
3.4	Preventie van cyberpesten	12
3.4.1	Nettiquette	12
3.4.2	Publiceren van foto's en filmopnamen op het internet	13
4	Aanpak van pesten	14
4.1	Algemene principes	14
4.2	Concrete aanpak: afhankelijk van de situatie	15
4.2.1	Individuele gesprekken met de betrokkenen	16
4.2.2	Peer mediation	19
4.2.3	No Blame	20
4.2.4	Hergo	22
4.2.5	Maatregelen op basis van het orde- en tuchtreglement	23
5	Aanpak van cyberpesten	23
6	De aanpak van steaming	24
7	De stap naar de politie en de rechtbank	25
7.1	Federal Computer Crime Unit	25
7.2	Strafrechtelijke vervolging	25
7.2.1	(Cyber)pesten	25
7.2.2	Steaming	26
8.	Stappenplan en zorgstructuur antipestbeleid op HDC	27
8.1	Werkwijze bij pestsignalen	27
	- Stap 0: de melding .	27
	- Stap 1: er is sprake van ruzie of plagen .	28
	- Stap 2: er is sprake van daadwerkelijk pesten in een minder zware vorm	29
	- Stap 3: er is sprake van daadwerkelijk pesten in een verdergaand stadium	31
	- Stap 4: ordemaatregelen voor pester(s) en omstaander(s)	33
	- Stap 5: tuchtmaatregelen voor pester(s)	35
8.2	Doorverwijzing naar externe begeleiding	37
9.	Bibliografie	37
10.	Meer informatie	37

DE MISSIE VAN ONZE SCHOOL:

Gelukkige jongeren.

We willen leerlingen doen uitgroeien tot jongeren die op een evenwichtige manier in zichzelf en in hun omgeving vertrouwen.

In een warme school.

Door *verdraagzaamheid*, wederzijds *respect*, *verbondenheid* en *aandacht* voor elkaars talenten willen we ervoor zorgen dat iedereen zich *goed voelt*.

Sterke opleidingen.

Met onze studierichtingen vormen we competente jongeren die in het hoger onderwijs meer dan gemiddeld studierendement halen.

1. Openheid naar de wereld rondom ons.

Leerplan, hoger onderwijs, organisaties, nascholingen, *medemens*, stad en wereld houden ons team scherp en helpen ons de leerlingen te *betrekken* op hun *nabije* en *verre omgeving*.

2. Motivatie.

We willen leerlingen *positief stimuleren* in een prikkelende en uitdagende omgeving.

3. Zelfstandigheid.

We stimuleren *initiatieven* van leerlingen en geven ze gradueel meer verantwoordelijkheid. We bereiden ze voor op eigen keuzes, gebaseerd op realiteitszin.

4. Duidelijkheid en structuur.

We *communiceren open* en *eerlijk* naar leerlingen, ouders en elkaar. We handelen *rechtvaardig* en consequent.

5. Infrastructuur.

We gaan voor een propere, gezonde, milieuvriendelijke school met een *levendige* en frisse uitstraling.

1 Inleiding

Dit antipestbeleid heeft als doel: "Alle leerlingen moeten zich in hun middelbare schoolperiode veilig voelen, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen". Door regels en afspraken zichtbaar te maken, kunnen leerlingen en personeel, als er zich ongewenste situaties voordoen, elkaar aanspreken op deze regels en afspraken. Dat vraagt wel dat wij de leerlingen leren zich assertief op te stellen. Door elkaar te steunen en wederzijds respect te tonen stellen we alle leerlingen in de gelegenheid om met veel plezier naar school te gaan!

In onze school zijn we aan het werk gegaan met onze werkgroep STIPP (STerk In Pest Preventie). Deze werkgroep bestaat uit leerkrachten, directieleden, opvoeders van de verschillende graden. Deze visietekst kwam tot stand in deze werkgroep. Een belangrijke inspiratiebron voor deze visietekst was het document van VVKSO: 'M-VVKSO-2014-038, Pesten, cyberpesten en steaming van leerlingen door leerlingen: preventie en aanpak'.

Onze basisregel op HDC:

**"We behandelen elkaar met respect,
op school moet iedereen zich veilig voelen!"**

2 Begripsomschrijving

2.1 Pesten

De definitie van pesten die Dan Olweus in 1993 formuleerde, is nog altijd voldoende actueel: *"Een persoon wordt gepest of getreiterd als hij of zij herhaaldelijk en langdurig blootstaat aan negatieve handelingen verricht door één of meer andere personen."*

- Het langdurig en herhaaldelijk karakter is typisch voor pesten.
- Daarnaast moet er ook sprake zijn van een machtsonevenwicht. De leerling die gepest wordt, kan zichzelf moeilijk verdedigen en is relatief hulpeloos ten opzichte van de persoon/personen die hem pest(en).
Op dit punt onderscheidt pesten zich van ruzie maken. Plagen en ruziën maken deel uit van het groeiproces van jongeren en maken hen zelfs sterker, al moet men er zich wel bewust van zijn dat ze soms ook kunnen leiden tot pesten. Pesten kan bij het slachtoffer zeer diepe sporen nalaten, sporen die vaak nooit meer volledig worden weggewist.

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen direct en indirect pesten. *Direct pesten* kan zich uiten in bepaalde vormen van agressie, bijvoorbeeld fysiek (schoppen, duwen, beschadigen of afpakken van persoonlijke eigendommen) of verbaal (spotten, bedreigen).

Indirect pesten heeft eerder te maken met sociale isolatie en uitsluiting door de groep. Dit gebeurt vaak op een geraffineerde manier, bijvoorbeeld door leugens en roddels te verspreiden, iemand niet op te nemen in de groep of volledig te negeren.

Bij pesten worden verschillende soorten rollen onderscheiden, namelijk die van slachtoffer, pester en omstaander.

Pesters worden vaak gekenmerkt door impulsiviteit en een sterke behoefte om anderen te domineren. Ze kunnen zich moeilijk inleven in hun slachtoffers en ze staan positief ten opzichte van geweld.

Slachtoffers zijn vaak angstig en minder zelfverzekerd dan andere leerlingen. Ze zijn doorgaans voorzichtig, gevoelig en stil.

De volgende signalen kunnen wijzen op een mogelijk pestprobleem:

- niet graag naar school gaan, vaak afwezig zijn;
- met tegenzin aan een groepsgebeuren deelnemen of zich eraan proberen te onttrekken, net met het belsignaal op school arriveren, zich vlug afzonderen;
- neerslachtig of depressief zijn;
- geïsoleerd zijn in de klas (bv. vaak alleen zitten, na een antwoord of grapje van de leerling in de klas valt er steeds een stilte);
- demotivatie voor de studie en dalende schoolresultaten;
- klachten hebben i.v.m. het verdwijnen of beschadigen van materiaal;
- zichtbare sporen van fysiek geweld;
- ...

Vaak is er ook een grote middengroep die weet heeft van het pestprobleem. In dit verband wordt er gesproken over het begrip "*omstaander*". Een omstaander kan verschillende rollen vervullen in een peestsituatie. Hij kan de helper van de pester worden, deelnemen aan het pesten en de pester steunen en aanmoedigen. Hij kan proberen het slachtoffer te helpen of te verdedigen, of hij kan zich afzijdig houden. Vaak zullen omstaanders zich afzijdig houden uit schrik om zelf gepest te worden. Niet zelden zijn de daders behoorlijk populair. Het slachtoffer zal dit echter anders ervaren. Voor hem lijkt het alsof de omstaanders de pester steunen. Dit versterkt de indruk dat hij er helemaal alleen voor staat. Onderzoekers wijten de afzijdige houding van de omstaanders eerder aan een gebrek aan strategieën om te reageren dan aan een gebrek aan medeleven.

Daarom willen we hier wijzen op het grote belang van de lessen L&L (Leef- en Leersleutels) in de eerste graad!

2.2 Cyberpesten

Volgens recent onderzoek spenderen leerlingen gemiddeld twee uur per dag op het internet. Net zoals op de speelplaats, in de jeugdbeweging of andere contexten waarin tieners met elkaar omgaan, loopt het online soms ook serieus

mis. Ook daar steekt pestgedrag de kop op. Dit pestgedrag is cyberpesten. Het kan omschreven worden als 'pesten via het internet en de gsm'.

Cyberpesterijen kunnen 24u/24u en 7/7 plaatsvinden, van op eender welke fysieke locatie, anoniem en voor een (potentieel) wereldwijd internetpubliek. Concreet betekent dit dat cyberpesterijen - hoewel ze vaak voortbouwen op klassieke pesterijen in de school en daar hun impact laten voelen - meestal geïnitieerd worden buiten de school(m)uren. Ze zijn vrijwel uitsluitend "online" observeerbaar en de "dader" probeert zijn of haar identiteit in vele gevallen te verbergen.

Cyberpesterijen vallen m.a.w. dikwijls buiten de "radar" van leerkrachten en directies. Daarom is er voor de aanpak van cyberpesten een belangrijkere rol weggelegd voor actoren die niet bij interventies rond klassiek pesten betrokken zijn, zoals Internet Service providers en gsm-operatoren. Vanzelfsprekend speelt ook het thuisfront (ouders, opvoeders) een belangrijke rol.

Cyberpesten hoeft niet herhaaldelijk te gebeuren om toch een continu effect te hebben. Een website met beledigende commentaar over iemand staat bijvoorbeeld vaak voor langere tijd online en kan door vele personen gelezen worden. Het aantal toeschouwers zal hierdoor vaak groter zijn dan bij klassiek pesten.

Cyberpesters zien niet hoe hun slachtoffers op de pesterijen reageren, wat de drempel om te pesten verlaagt. Dit betekent wel dat de pesters minder goed beseffen hoe kwetsend hun pestgedrag is. Het gebrek aan feedback heeft ook als gevolg dat het pestgedrag veel directer en brutaler wordt dan het bij een rechtstreekse confrontatie zou zijn.

Ten gevolge van deze specifieke eigenschappen kan cyberpesten in vele gevallen een grotere impact hebben dan klassiek pesten. De dader voelt zich vaak machtig, terwijl het slachtoffer zich dikwijls erg machteloos voelt. Vergeet niet dat twee op drie van de cyberpestsachtoffers tevens het slachtoffer zijn van gewoon pestgedrag. De combinatie van beide vormen van slachtofferschap maakt die ervaring dubbel zwaar en zorgt voor bijkomende risico's.

2.2.1 Vormen van cyberpesten

Net zoals klassiek pesten, heeft ook cyberpesten niet te onderschatten gevolgen. Zo is er bijvoorbeeld een verband vastgesteld tussen slachtofferschap bij cyberpesten en een verlaagd zelfbeeld, angstgevoelens, stress, verminderde schoolprestaties en suïcidale neigingen. Cyberpesten bij jongeren is dus een probleem dat vraagt om een adequate aanpak.

Net als bij het klassieke pesten kan bij cyberpesten een onderscheid gemaakt worden tussen directe en indirecte vormen van pesten. Bij directe pesterijen richt de dader zich rechtstreeks tot het slachtoffer, bij indirecte pesterijen pest de dader op een minder openlijke manier (bv. door roddels te verspreiden, door anderen op te zetten tegen het slachtoffer). Ook voor cyberpesten kunnen we een onderscheid maken tussen directe en indirecte cyberpesterijen.

Directe vormen van cyberpesterijen zonder onlinegetuigen:

- iemand beledigen, stalken, uitlachen of afpersen via sociale media;
- iemand hinderen in zijn of haar online sociale contacten door virussen en spam te sturen, iemands paswoord veranderen;
- ...

Directe vormen van cyberpesterijen die zichtbaar zijn voor het slachtoffer én een breder publiek:

- iemand beledigen, bedreigen op een publieke webpagina (bv. een Facebook-groep), op een discussieforum, of in een e-mail gericht aan meerdere personen;
- iemand uitlachen in een publieke boodschap op een sociale netwerksite (anoniem of niet);
- zich voordoen als iemand anders om die persoon belachelijk te maken op een sociale netwerksite;
- ...

Indirecte vormen van cyberpesterijen zichtbaar voor een klein of groot publiek, maar niet noodzakelijk voor het slachtoffer:

- een haatpagina aanmaken (op een sociale netwerksite) of er commentaar op geven;
- beschamende persoonlijke foto's of video's van iemand online plaatsen en er commentaar op geven;
- iemand negeren door telefoonoproepen niet te beantwoorden of door iemand uit te sluiten van een online groep;
- valse geruchten, roddels of stukken uit vertrouwelijke gesprekken kopiëren en verspreiden via sociale media;
- inbreken in iemands online account en virus/spam/beledigingen naar zijn/haar contacten sturen;
- iemand hinderen in zijn of haar online sociale contacten of anderen aansporen om iemand te blokkeren of negeren;
- ...

2.2.2 Rol van omstaanders bij cyberpesten

Cyberpesten is vaak zichtbaar voor anderen, mogelijk zelfs voor een groot publiek. Vooral de reacties van de 'omstaanders' kunnen een belangrijke invloed hebben op de betrokkenen. Op basis van de verschillende rollen die onderscheiden worden in onderzoek naar pesten, kunnen we drie belangrijke gedragingen onderscheiden: 1) het slachtoffer steunen, 2) de pester helpen of aanmoedigen en 3) de pesterijen negeren (passief reageren).

Het slachtoffer steunen

- instrumentele steun bieden aan het slachtoffer (in zijn/haar naam actie ondernemen);
- het slachtoffer verdedigen op een agressieve (bedreigen, pester belachelijk maken) of niet-agressieve manier (de daden van de pester afkeuren, praten met de pester);
- het slachtoffer, eventueel ook achteraf, troosten of morele steun bieden;
- de pesterijen rapporteren aan leerkrachten, ouders, beheerders van sociale netwerksites.

De pester helpen of aanmoedigen

- actief meedoen met het pesten (online commentaar geven, 'liken');
- passief meedoen met het pesten (niet van zich laten horen, de boel laten verzieken, ...);
- pestboodschappen verspreiden (commentaren op sociale netwerksites delen, boodschappen doorsturen).

2.3 Steaming

2.3.1 Omschrijving

Steaming kan beschouwd worden als het fenomeen waarbij een leerling wordt afgeperst door medeleerlingen. Het kan beginnen bv. als een vorm van pesten, maar vaak escaleert het. In dat geval blijft het niet bij een incident, maar gaan de daders steeds meer eisen van hun slachtoffer. Er ontstaat een vicieuze cirkel die moeilijk te doorbreken is indien het slachtoffer niet bereid is om te spreken over zijn slachtofferschap.

Politiemensen, magistraten en welzijnswerkers benadrukken dat steaming niet te onderschatten is. Veel slachtoffers blijven getraumatiseerd achter. Daders die niet snel tot de orde worden geroepen, dreigen zelfs af te glijden naar zwaardere criminaliteit. Om die reden zal steaming in mindere mate schoolintern opgelost kunnen worden en zal het vaak noodzakelijk blijken de politie te betrekken.

2.3.2 Juridische begripsafbakening

In het Strafwetboek komt het begrip of het fenomeen 'steaming' als dusdanig niet voor. Steaming zal door juristen meestal gekwalificeerd worden als het misdrijf 'afpersing'.

2.3.3 Sociologische begripsafbakening

In wetenschappelijk onderzoek wordt aan steaming de volgende kenmerken toegekend:

- er zijn twee of meer daders betrokken waarvan minstens één minderjarige dader;
- de feiten spelen zich af op een "openbare" plaats zoals een speelplaats, een plein, een park of een straat;
- er is altijd sprake van (verbale) interactie tussen daders en slachtoffers;
- daders dreigen met geweld en/of gebruiken geweld;
- het kan gaan om geweld om te verkrijgen wat men eist (instrumenteel geweld) of om meer impulsieve vormen van geweld zoals geweld dat voortvloeit uit woede of dat gepleegd wordt als kick (excessief geweld);
- de daders eisen geld of iets anders van het slachtoffer;
- Vaak minimaliseren de daders hun daden. Ze zijn zo gedreven door hun drang naar macht en het uiten van hun agressie dat elke vorm van mededogen met het slachtoffer verdwijnt. Daders nestelen zich in hun rol en dreigen er nog met moeite uit te geraken. Ze creëren een imago waarmee ze aanzien willen verwerven bij andere jongeren;
- Net als bij pesten, zijn soms ook andere leerlingen op de hoogte van de steaming. Ze worden omstaander genoemd. Helaas zwijgen zij vaak uit angst om zelf slachtoffer te worden. Sommige omstaanders kunnen omschreven worden als "meeloper-dader". Dit doen ze om zichzelf veilig te stellen binnen de groep. Zij zijn liever dader dan slachtoffer.

3 Preventie

Om effectief te zijn maakt het anti(cyber)pestbeleid (zie punt 4) bij voorkeur deel uit van de permanente werking van de school: kortstondige, enkelvoudige of oppervlakkige acties of initiatieven hebben geen duurzaam effect.

3.1 Schoolcultuur: inzetten op een verbindend schoolklimaat.

Binnen ons antipestbeleid vinden we het belangrijk om 'pesten' bespreekbaar te maken. In de 'dialoog met de leerling' komt de communicatie tussen alle partners van het schoolgebeuren aan bod. Pesten is op zijn minst een grote communicatiestoornis. Het communiceren van leerlingen onderling, met respect voor het anders zijn van de andere, behoort tot een eigentijdse opdracht van de katholieke school. Op deze manier bouwen alle betrokkenen samen aan de school.

Uit onderzoek blijkt dat in scholen waar leerlingen als volwaardige partners worden gezien, waar ze zich goed voelen en waar ze een goede band hebben met de leerkrachten, er minder pestproblemen zijn.

Dit is vooral het geval wanneer speeltijden en middagpauzes op een zinvolle manier worden ingevuld (bv. muziek, sport, recreatiezalen, andere middagactiviteiten) zodat er weinig momenten zijn waarop de leerlingen zich (kunnen) vervelen.

Onaanvaardbaar leerlingengedrag, ook (cyber)pesten, proberen we aan te pakken door zowel preventief als probleemoplossend te werken aan relaties. We kiezen in een verbindend schoolklimaat expliciet om conflicten herstelgericht aan te pakken.

Pestpreventie zal ook steeds kaderen binnen het zorgbeleid van onze school.

- Elke leraar geeft vertrouwen aan de leerlingen. Hij gelooft in de mogelijkheden van de leerling. De leraar moedigt leerlingen aan: positief gedrag en goede prestaties worden positief bekrachtigd.
- Elke leraar streeft samen met de leerlingen naar een veilig pedagogisch klimaat met aandacht voor een positief zelfbeeld, welbevinden en betrokkenheid van de leerlingen.
- Elke leraar maakt werk van een herstelgerichte aanpak door leerlingen bij probleemgedrag (bijvoorbeeld pestgedrag) niet louter straffend te benaderen, maar te stimuleren tot het herstellen van de schade op materieel, emotioneel en sociaal vlak.
- De begeleidende klassenraad en de cel leerlingenbegeleiding hebben steeds het welbevinden van alle leerlingen voor ogen. Hier kunnen ook de nodige afspraken gemaakt worden over de preventie en aanpak van pesten.
- Een participatieve schoolcultuur maakt expliciet deel uit van het bredere zorgbeleid. M.b.t. pesten betekent dit bijvoorbeeld dat leerkrachten, ouders en leerlingen de kans krijgen om het antipestbeleid van de school mee vorm te geven. Ook de CLB-medewerker kan hiertoe bijdragen.

3.2 Specifieke pestpreventie

- *Fase 1: analyse van de beginsituatie:* de beginsituatie van de school wordt met een kritische blik bekeken door de werkgroep STIPP (STerk In Pest Preventie).
- *Fase 2: sensibiliseren van personeelsleden, leerlingen en ouders:*
 - Aangezien leerkrachten per week meestal slechts een beperkt aantal uren in dezelfde klas lesgeven en het toezicht versnipperd is, is het in het secundair onderwijs niet altijd makkelijk om snel signalen op te vangen. Bovendien vindt het pesten zelden voor de neus van de leerkrachten plaats. De leerkrachten worden gestimuleerd om hier toch de nodige aandacht voor te hebben. De school voorziet een aanpak om het toezicht op de speelplaats, in de eetzaal en tijdens schooluitstappen op een adequate manier aan te pakken.
 - Ook aan de andere personeelsleden kan expliciet gevraagd worden om oog te hebben voor signalen van pesterijen. We denken hierbij zowel aan het ondersteunend als aan het technisch personeel. Een eenvoudig voorbeeld is dat het onderhoudspersoneel, indien het bij het schoonmaken van de klaslokalen stoot op zaken die kunnen wijzen op een pestprobleem, dit best meteen aan de verantwoordelijke meldt. Hetzelfde geldt voor het ondersteunend personeel dat toezicht houdt tijdens de pauzes.
 - Alle leerlingen krijgen de duidelijke boodschap dat pesten niet kan. Voor de slachtoffers is dit een belangrijk signaal. Als zij gepest worden, zullen zij minder snel het gevoel hebben dat het hun eigen fout is. Aan de leerlingen wordt ook best het signaal gegeven dat de school van de leerlingen verwacht dat zij pestgedrag signaleren wanneer zij er getuige van zijn (zie punt 8: stappenplan). In de lagere jaren kan samen met de leerlingen een klasreglement opgesteld worden met een aantal positieve bepalingen.
 - De ouders krijgen de boodschap dat zij pestgedrag best zo snel mogelijk aan de school signaleren. De school stelt duidelijk hoe en aan wie dit best gebeurt (zie punt 8: stappenplan). Dit betekent niet dat zij ook automatisch gelijk hebben en gelijk krijgen. Een melding mondt niet noodzakelijk uit in maatregelen die aansluiten bij de (eerste) verwachtingen van de ouders of de omgeving. Het komt erop aan de ware toedracht en ernst van de feiten te achterhalen en op basis daarvan te bekijken welke maatregelen nodig zijn.
- *Fase 3: vorming van leerkrachten, leerlingen en ouders:* leerkrachten, leerlingen en ouders kunnen verschillende vormingen volgen. In het kader van de preventie van pesten, zullen deze vormingen zich eerder richten tot het werken aan een goed schoolklimaat en het welbevinden van de leerlingen. Leerlingen krijgen lessen over communicatieve en sociale vaardigheden. Daarnaast krijgen ze ook lessen die zich specifiek richten op de aanpak van pesten en cyberpesten (nettiquette).

3.3 Concrete afspraken over de aanpak van pesten

Een preventiestrategie mondt uit in concrete afspraken over de aanpak van pesten. We kaderen dit uitdrukkelijk in de preventie van pesten omdat we menen dat concrete afspraken over pesten al een aantal pestproblemen kunnen voorkomen, op voorwaarde dat ze vooraf duidelijk worden meegedeeld aan leerkrachten, ouders en leerlingen.

Bovendien verhogen duidelijke afspraken de kans op een efficiënte aanpak indien zich toch een pestprobleem voordoet.

3.4 Preventie van cyberpesten

3.4.1 Netiquette

Hierboven stelden we reeds dat computers en het internet heel wat kansen bieden, maar dat er ook nadelen aan verbonden zijn. Aangezien er binnen elke school op dit vlak wel enige expertise aanwezig is, kan de school ervoor kiezen om hier werk van te maken. Negentig procent van de jongeren vindt dat de leerkrachten informatica veel weten over het internet. Leerkrachten informatica of de ICT-coördinatoren moeten leerlingen daarom niet alleen op de hoogte brengen van de technische mogelijkheden van computer en internet, maar hen ook wijzen op de gevaren en risico's en op het belang van cyberetiquette of netiquette (= gedragscode voor het gebruik van e-mail en internet). Ook in het computerklasreglement moet hiernaar verwezen worden.

Tijdens de lessen informatica, maar eigenlijk ook tijdens bijna alle andere lessen, kan de preventie van cyberpesten ook in een niet-problematische context gesitueerd worden. Wat vinden de leerlingen hiervan? Waar ligt voor hen de grens? Hoe ervaren zij dit? Vinden zij dat hierover afspraken moeten gemaakt worden? Door interesse te tonen voor wat leerlingen doen op het internet komt de leerkracht te weten wat hen bezighoudt. Dit is nuttige informatie bij mogelijke problemen.

De volgende richtlijnen zijn elementen van netiquette:

- Wees voorzichtig met het doorgeven van erg persoonlijke gegevens en foto's via het internet, ook aan vrienden. Vanaf het moment dat de andere over deze informatie beschikt, heb je er helemaal geen controle meer over en kan de informatie op grote schaal verspreid worden.
- Geef je wachtwoord nooit door. Gebruik ook geen voor de hand liggende wachtwoorden (bv. Je geboortedatum, de naam van je vriend of vriendin, ...) en verander regelmatig van wachtwoord.
- Installeer recente antivirusprogramma's op je computer en update deze regelmatig.
- Denk na over wat je schrijft. Wat jij grappig vindt, komt niet altijd als een grap over en kan zelfs kwetsend overkomen. Het gebruik van emoticons kan helpen duidelijk te maken dat iets als een grap bedoeld is.

- Heel wat zaken die leerlingen als niet-probleematisch ervaren, zijn zonder meer strafbaar (bv. foto's publiceren op het internet zonder toestemming van de persoon in kwestie, zich voordoen als iemand anders, ...) en worden ook binnen de schoolomgeving niet gedoogd.

3.4.2 Publiceren van foto's en filmopnamen op het internet

Verschillende scholen worden geconfronteerd met leerlingen die tijdens de lessen film-, foto- of geluidsopnames maken om deze vervolgens op een website te plaatsen. Een expliciete bepaling in het schoolreglement is noodzakelijk. Om te fotograferen of te filmen op een privéterrein of in een privégebouw heeft men immers altijd de toestemming van de eigenaar nodig. Dit is opgenomen in de algemene wetgeving. Bovendien is het niet toegestaan foto's te nemen of te publiceren van personen die herkenbaar zijn weergegeven. Volgens de bepalingen van de Auteurswet heeft men voor de publicatie van foto's van leerkrachten, directie, opvoeders of leerlingen de toestemming nodig van:

- de maker van de foto;
- de geportretteerde(n).

Pesten door filmpjes te bewerken en zo op het internet te plaatsen, kan gesanctioneerd worden op basis van het orde- en tuchtreglement.

4 De aanpak van pesten

4.1 Algemene principes:

- Signalen van medeleerlingen, gepeste leerlingen of van hun ouders worden altijd ernstig genomen. Een goede opvolging door de school zal als neveneffect hebben dat ouders en leerlingen eerst contact opnemen met de school i.p.v. zelf onmiddellijk een externe instantie in te schakelen. Indien er een duidelijke link is met de school, is het aangewezen dat er in eerste instantie binnen de school naar een oplossing wordt gezocht. Pas indien dit niet mogelijk blijkt en/of het pesten extreme of criminele vormen aanneemt, zijn verdere stappen wenselijk.
- Voor de gepeste leerling moet het duidelijk zijn tot wie hij zich kan richten als hij slachtoffer is van pesten. Aangezien slechts de helft van de leerlingen die gepest worden, dit aan iemand vertelt, is een laagdrempelig aanbod cruciaal. Een leerkracht, de klasleerkracht, leerlingenbegeleider, secretariaatsmedewerker, (adjunct)directeur (leerlingenzorg) of CLB-medewerker kunnen deze rol op zich nemen.
- Daarnaast wordt aan de leerlingen uitdrukkelijk meegedeeld dat het schoolpersoneel bij pesterijen onmiddellijk zal tussenkomen en er samen met de leerlingen naar een oplossing zal worden gezocht.
- De school kiest prioritair voor een aanpak die gericht is op het herstellen van de veiligheid, het onderlinge vertrouwen en de verbondenheid tussen de leerlingen (ook als klasgroep). Bij onze aanpak van pesten vormt de *begeleiding* van het slachtoffer, de pesters en omstaanders steeds het uitgangspunt. Het belangrijkste argument om bij een pestprobleem niet onmiddellijk te *sanctioneren*, is dat een harde aanpak het probleem meestal niet oplost. Een leerling die pest en die hiervoor gestraft wordt, zal niet stoppen met pesten. Integendeel, de kans bestaat dat pesters die worden gestraft, wraak nemen en hun slachtoffer nog geniepiger gaan aanpakken. Ze zullen het slachtoffer nog meer onder druk zetten om de pesterijen te verzwijgen. Dit heeft tot gevolg dat veel leerlingen niet durven vertellen dat ze worden gepest en dat getuigen zwijgen uit angst om zelf een slachtoffer te worden.
- In geval van ernstige schade of gevolgen, zal het orde- en tuchtreglement evenwel worden toegepast.
- Meldingen van pestgedrag worden genoteerd in het Leerlingenvolgsysteem. De registratie vindt plaats bij zowel de pester als de gepeste. Bij de registratie wordt duidelijk vermeld voor welke opvolging gekozen wordt (zie 4.2.) en wat de voortgang is die daarin geboekt wordt.
- Gedurende de opvolging wordt contact gehouden met de ouders en de gepeste leerling door klasleerkracht/ILB'er/directeur leerlingenzorg/directeur, al naargelang de ernst van het pestprobleem.

Hieronder schetsen we verschillende begeleidingsmethoden die vrij frequent worden toegepast wanneer onze school geconfronteerd wordt met pesten of andere vormen van geweld. De methode die we in punt 4.2.1 omschrijven,

'gesprek met het slachtoffer', is eerder klassiek en goed gekend door de scholen. Peer Mediation (punt 4.2.2), de No Blame-aanpak (punt 4.2.3) en Hergo (punt 4.2.4) zijn specifieke methoden die meer en meer toegepast worden. Bij elke methode is het belangrijk om de pestproblematiek achteraf te blijven opvolgen en er niet te snel vanuit te gaan dat het probleem volledig van de baan is. Concreet kan de school na een tijd bij de verschillende betrokkenen (pester, slachtoffer, ouders van pester en slachtoffer) informeren naar de stand van zaken.

Het staat vast dat het van de school de nodige inspanningen en energie vraagt om deze methoden correct toe te passen.

4.2 Concrete aanpak: methodiek afhankelijk van de situatie.

De dispatcher is de centrale figuur die de melding van ruzie, plagerij of pesterij rechtstreeks of onrechtstreeks ontvangt.

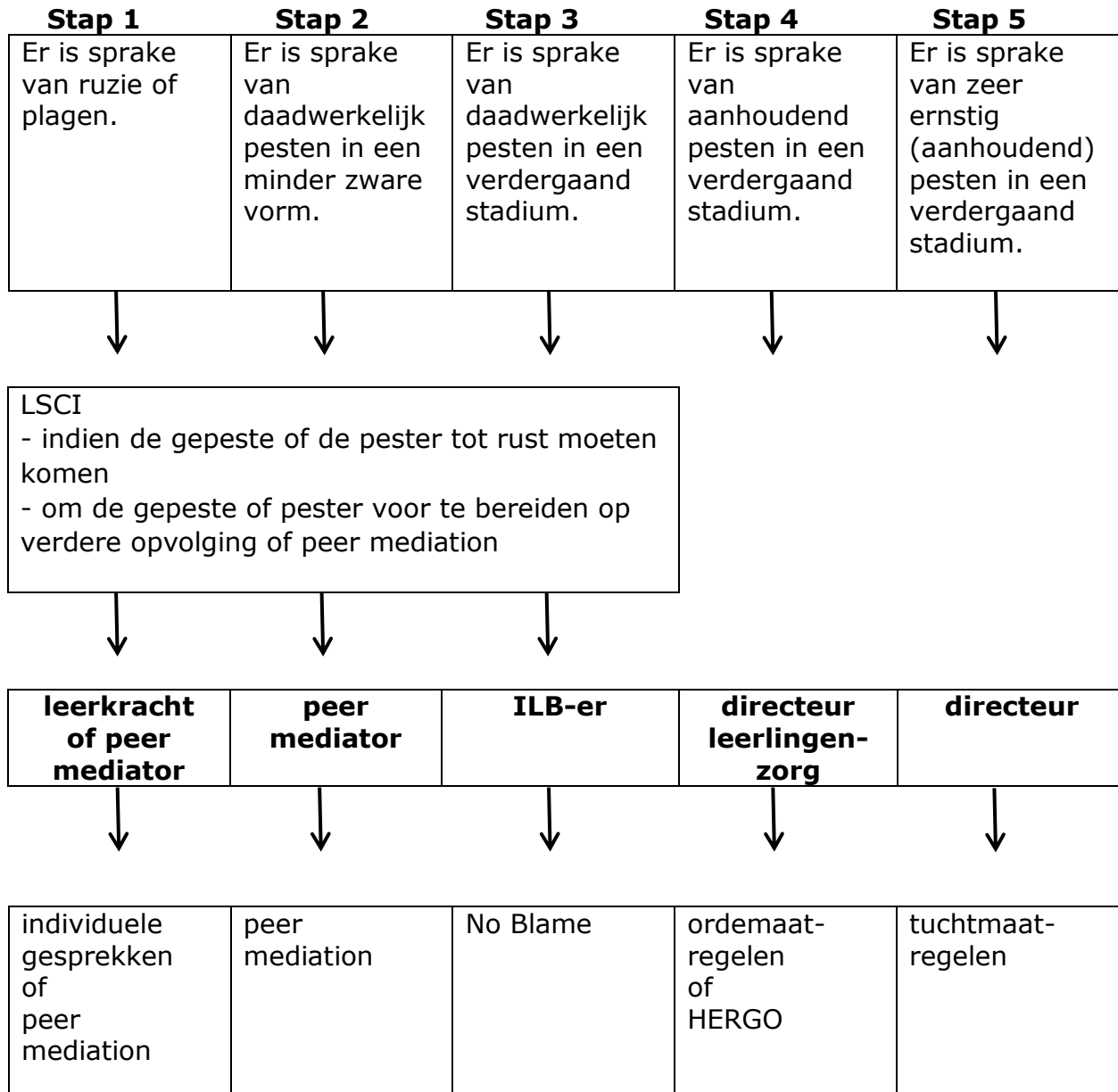
Hij beoordeelt de situatie en kiest voor een gepaste methodiek.

Daartoe spreekt hij de bevoegde persoon of personen aan.

Meer concrete informatie over de werkwijze, communicatie en opvolging vind je in punt 8: stappenplan en zorgstructuur op HDC.

Stap 0: MELDKNOP of MELDING

DISPATCHER

4.2 1 Individuele gesprekken met de betrokkenen

Gesprek met het slachtoffer

Het uitgangspunt dat signalen van leerlingen en ouders steeds ernstig worden genomen, betekent dat de nodige zorg wordt besteed aan de opvang van het slachtoffer. In de eerste plaats moet de leerling veiligheid en vertrouwen voelen zodat hij in alle rust zijn verhaal kan doen. Nadat hij zijn verhaal heeft gedaan, kan gepolst worden naar andere feiten. De ervaring leert dat er zelden één feit is, maar dat het gaat om een kluwen van ongewenst gedrag. Ook de context mag hierbij niet uit het oog worden verloren.

Samen met de leerling kan het pestprobleem geanalyseerd worden en kan gezocht worden naar oplossingen. Is er een aanleiding voor de pesterijen? Wat kan hieraan gedaan worden? Hoe heeft hij op de pesterijen gereageerd en hoe kan hij best in de toekomst reageren? Wat verwacht de leerling van de begeleider? Is het nodig dat het slachtoffer extra begeleid wordt binnen de school, door de CLB-medewerker of door een externe instantie (bv. sociale vaardigheidstraining, werken aan weerbaarheid en assertiviteit)? Eventuele begeleiding van het slachtoffer mag echter nooit als verontschuldiging dienen voor het gedrag van de pester en bij het slachtoffer de indruk wekken dat het toch zijn eigen schuld is.

Door samen naar oplossingen te zoeken en waardering te tonen voor de ideeën van de leerling, kan het zelfvertrouwen van de leerling al een duwtje krijgen. Indien de begeleider zelf alles in handen neemt en zegt hoe de leerling in een bepaalde situatie best reageert, wordt integendeel de boodschap gegeven dat de leerling dit zelf niet kan bedenken. Een andere manier om aan het zelfvertrouwen van de leerling te werken, is om hem extra te wijzen op de zaken waar hij goed in is. Slachtoffers van pesterijen hebben hier extra nood aan. Daarnaast is het voor sommige slachtoffers een opluchting om de boodschap te krijgen dat ze lang niet de enige zijn die gepest worden.

Gesprek met de pester

Er wordt zo kort mogelijk op de bal gespeeld. Elke pester wordt afzonderlijk geconfronteerd met zijn gedrag en er wordt duidelijk aangegeven dat dit niet kan. De leerling wordt aangesproken op concreet gedrag dat men zoveel mogelijk zelf geobserveerd heeft. Het slachtoffer moet zo weinig mogelijk overkomen als de 'zwakkeling' die zichzelf niet kan verdedigen en dan maar de hulp van de begeleider inroept. Omdat pesten vaak in het geniep gebeurt, zal dit niet altijd mogelijk zijn. Door te focussen op het gedrag van de pester en niet op zijn persoon, wordt de pester zelf minder gekwetst of gekleineerd. Hoe beter de band tussen de begeleider en de pester, hoe meer kans op succes.

Prioritair is dat de pester zijn/haar pestgedrag stop zet. Liefst gebeurt dit vanuit het besef dat dit gedrag niet respectvol en daarom onacceptabel is. Het aanbieden van excuses aan het slachtoffer en zijn omgeving (ouders van het

slachtoffer, de eigen klasgroep, de titularis, ...) en het op zich nemen van verantwoordelijkheid (gebaar dat het vertrouwen moet herstellen) is wat de school minimaal van de pester(s) verwacht.

Tijdens het gesprek kan samen met de pestende leerling zijn gedrag geanalyseerd worden. In een aantal gevallen kan de pester de gevolgen van zijn gedrag perfect inschatten, maar het is even goed mogelijk dat hij niet beseft welke impact zijn gedrag wel heeft. Door in te spelen op zijn inlevingsvermogen (Hoe zou jij reageren indien dit jou zou overkomen?) zullen sommigen begrijpen dat ze te ver zijn gegaan. Bij andere pesters zal dit echter weinig indruk maken.

Samen met de pester kan ook gezocht worden naar redenen voor zijn gedrag. Mogelijk moet ook hij verder begeleid worden. Op het einde van het gesprek worden een aantal afspraken gemaakt over zijn gedrag en over mogelijke maatregelen indien hij de afspraken niet nakomt. De begeleider blijft de zaak opvolgen. Als het probleem opgelost is, kan de begeleider hiervoor zijn waardering uitdrukken.

Gesprek met de omstaanders.

De omstaander is de persoon die op de een of andere manier betrokken is bij het pesten, maar niet zelf pest of gepest wordt. Omstaanders hebben een grote verantwoordelijkheid, omdat zij het pesten erger kunnen maken of ervoor kunnen zorgen dat het stopt.

De omstaanders worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid. Er wordt gezocht naar manieren om het pestgedrag te beëindigen, en de rol die zij daarin kunnen vervullen.

Gesprek met de ouders van het slachtoffer

Ouders die op school melden dat hun kind gepest wordt, reageren vaak vrij emotioneel en verwachten een snelle tussenkomst. Een goede gesprekstechniek is om de ouders rustig de tijd te geven om hun verhaal te laten doen en actief te luisteren:

- Indien de school onvoldoende zicht heeft op de situatie, kan samen met de ouders bekeken worden hoe de school hier een beter zicht op kan krijgen. Dit kan bijvoorbeeld door het personeel de opdracht te geven om de betrokken leerlingen de daaropvolgende dagen en weken extra in de gaten te houden. De ouders kunnen ook al geïnformeerd worden over de wijze waarop de school pestproblemen aanpakt.
- Indien het probleem voldoende duidelijk is, kunnen samen met de ouders afspraken gemaakt worden over de aanpak van het pestprobleem. Ook dan is het belangrijk om de ouders blijvend te informeren. Mogelijk kunnen de ouders ook zelf een bijdrage leveren. Ze zijn en blijven immers de belangrijkste vertrouwenspersonen en opvoeders voor hun kind.

Indien ouders het pestprobleem niet zelf signaleren, neemt de school best zo snel mogelijk contact met hen op om hen hierover te informeren. Het slachtoffer is hiervan best vooraf op de hoogte. Dit betekent niet dat het nodig is om de

ouders bij elk conflict tussen leerlingen te verwittigen. Dat moet pas als er sprake is van pesten (zie definitie in 2.1).

Gesprek met de ouders van de pester

Voor de ouders van de pester geldt hetzelfde als voor de ouders van het slachtoffer. Het is niet nodig om hen bij elk incident uit te nodigen voor een gesprek, maar bij een pestprobleem is dit wel aangewezen. Tijdens dit gesprek worden zij best zo concreet mogelijk geïnformeerd over wat er gebeurd is. Daarbij wordt beklemtoond dat de school het kind als persoon niet afwijst en ook geen oordeel velt over de deskundigheid van de ouders als opvoeders, maar dat het gaat over het concrete pestgedrag van de leerling.

Vooraf kan nagedacht worden op welke manier ingegaan wordt op de reactie van de ouders. Sommigen zullen verrast en ontgoocheld reageren, maar dadelijk begrip tonen. Anderen zullen niet akkoord gaan met de analyse van de school en het pestprobleem minimaliseren.

De school probeert op een gepaste manier met deze reacties om te gaan.

In een volgende stap krijgen de ouders uitleg over de concrete stappen die de school zal zetten. In de meeste gevallen zal daarbij de begeleiding van de pester voorop staan en zal er pas in tweede instantie gesanctioneerd worden.

De keuze voor een herstelgerichte aanpak gaat vooraf aan het nemen van andere orde- en tuchtmaatregelen.

Samen kan nagegaan worden welke rol de ouders kunnen spelen. Een actieve betrokkenheid kan er bijvoorbeeld toe leiden dat het pestprobleem echt ophoudt, en zich niet verplaatst naar het leven buiten de school. Zo kan er samen met de ouders gezocht worden naar tips die kunnen toegepast worden op het thuisfront.

4.2.2 Peer Mediation

Peer Mediation (of leerlingbemiddeling) is een methodiek die als doel heeft om conflicten tussen leerlingen in een vroeg stadium te ontdekken en ze zo snel mogelijk op te lossen. Ruzies, bedreigingen, pestproblemen zijn voorbeelden van conflicten. Indien de conflicten zich niet meer in een vroeg stadium bevinden en/of al zeer ernstige vormen aannemen, is Peer Mediation niet aangewezen.

Het uitgangspunt van Peer Mediation is dat jongeren de conflicten van hun leeftijdsgenoten beter begrijpen dan volwassenen: ze spreken elkaars taal en begrijpen goed wat er in de ander omgaat. De leerlingen die bemiddelen (de bemiddelaars) worden begeleid door de coördinator Peer Mediation.

De leerlingen zoeken samen naar een oplossing voor een conflict, met de hulp van twee gelijken (of peers) die optreden als bemiddelaars. Voorwaarde is dat zowel de pesters als het slachtoffer bereid zijn om aan de bemiddelingssessie(s) deel te nemen. Tijdens de bemiddelingsfase nemen de school en de ouders geen sanctionerende maatregelen.

Een bemiddelingssessie volgt een vast stramien waarbij gestart wordt met een kennismaking en het uitleggen van de spelregels. Vervolgens kunnen beide partijen hun verhaal doen en wordt er samen gezocht naar oplossingen. In de loop van het schooljaar wordt geregeld gekeken of het conflict daadwerkelijk opgelost is. Een bemiddelingssessie duurt ongeveer 30 minuten. Bij grotere problemen kunnen meerdere sessies gehouden worden.

De bemiddelaars zijn gebonden aan de discretieplicht en moeten enkel de coördinator Peer Mediation inlichten over de inhoud en het verloop van de gesprekken.

Vooraleer leerlingen als bemiddelaars aan de slag kunnen, moeten ze hiertoe een vorming volgen. Nadien worden ze begeleid door de coördinator Peer Mediation die in dit verband ook een opleiding heeft gevolgd. Ook na het volgen van een vorming moet het duidelijk zijn dat deze leerlingen geen kleine psychologen mogen zijn, maar in de eerste plaats leeftijdsgenoten en ervaringsdeskundigen. Ze kunnen hun medeleerlingen ondersteunen, maar kunnen nooit in de plaats komen van de hulpverlening.

De peer mediators kunnen in elk geval rekenen op steun en begeleiding van de leerkrachten die hen coachen.

Peer Mediation wordt op onze school SWITCH genoemd.

4.2.3 No Blame

De No Blame-aanpak is een niet-bestrafende en probleemoplossende strategie waarbij de pesters, het slachtoffer en de omstaanders worden betrokken bij het zoeken naar een oplossing. Het is geen alternatieve sanctie, maar een vorm van begeleiding. Alleen als het slachtoffer akkoord gaat met een straffeloze aanpak, is het zinvol. De methode is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- Pesten als 'abnormaal' of 'door en door slecht' beschouwen, helpt niemand een stap verder. De pester moet de kans krijgen te erkennen dat er een probleem is, hij moet hulp krijgen om te beseffen welke pijn hij teweegbrengt en hij moet ervaren dat elk initiatief om zich anders te gedragen wordt geapprecieerd. Dit kan enkel bereikt worden als de pester op basis van vertrouwen benaderd wordt.
- Soms handelt een pester alleen, maar meestal is er sprake van een groepje pesters en omstaanders. Het is de groep die het pesten ondersteunt en toelaat en die de macht heeft om het pesten te melden en te veroordelen. Als een pester geen steun meer krijgt van de groep, zal zijn gedrag minder interessant worden.
- Alle betrokkenen moeten leren om zich in te leven in de gevoelens van anderen.
- Wanneer leerlingen actief bij de aanpak betrokken worden, ontstaat er een sfeer die veel positiever is dan bij bestrafende methodes.

De No Blame-aanpak bestaat uit een zevenstappenplan:

- Stap 1: gesprek tussen de begeleider het slachtoffer: tijdens dit gesprek wordt het slachtoffer vooral aangemoedigd om over zijn gevoelens te praten. Toch is het ook belangrijk om te weten wie bij het pesten betrokken is. Om zijn vertrouwen te winnen, is het belangrijk dat de gepeste het proces goed begrijpt en weet dat het doel is dat het pesten stopt. Het feit dat de pesters niet gestraft worden, werkt vaak geruststellend.
- Stap 2: de betrokkenen (pesters, omstaanders en enkele andere 'eerder behulpzame' leerlingen) worden samengebracht: een groepje van 6 tot 8 leerlingen blijkt in de praktijk het meest werkzaam.
- Stap 3: het probleem wordt uitgelegd: de begeleider vertelt aan het groepje hoe het slachtoffer zich voelt. Op geen enkel moment worden details of feiten besproken en er worden geen beschuldigingen geuit.
- Stap 4: de verantwoordelijkheid wordt gedeeld: de begeleider stelt uitdrukkelijk dat niemand zal worden gestraft. Hij maakt enkel duidelijk dat er een gedeelde verantwoordelijkheid is om het slachtoffer te helpen om zich weer gelukkig en veilig te voelen. De groep is bijeengeroepen om het probleem op te lossen.
- Stap 5: de groep formuleert voorstellen: elk lid van de groep wordt aangemoedigd om een voorstel te bedenken, een klein of groot engagement waardoor het slachtoffer zich misschien beter kan voelen. Alle ideeën moeten

van de leerlingen komen. De begeleider reageert enkel positief en ondersteunend.

- Stap 6: de groep gaat aan de slag: de bijeenkomst wordt afgesloten door de verantwoordelijkheid voor het oplossen van het probleem bij de groep te leggen. Er wordt een nieuw moment afgesproken om opnieuw samen te komen en te kijken hoe het loopt.
- Stap 7: een gesprek met elke jongere apart: ongeveer een week later nodigt de begeleider het slachtoffer en alle groepsleden apart uit voor een gesprek. Iedereen mag vanuit zijn eigen beleving vertellen hoe de week verlopen is. Zo kan de begeleider het probleem en hopelijk de oplossing van nabij volgen. Het belangrijkste is om na te gaan of het pesten gestopt is en het slachtoffer zich beter voelt. Indien dat niet het geval is, wordt een nieuwe groepsbijeenkomst georganiseerd.

• 4.2.4 Hergo

Hergo kan in het kader van een ernstig pestprobleem toegepast worden. Herstelgericht groepsoverleg is een voorbeeld van een maatregel waarbij de dader de kans krijgt om de schade (gedeeltelijk) te herstellen door in overleg naar oplossingen te zoeken.

Het herstelgericht groepsoverleg is een samenkomst van de dader en het slachtoffer, elk met hun achterban. Zij gaan samen op zoek naar een oplossing voor de gevolgen van het pestgedrag. Dit gebeurt onder leiding van een meerzijdig partijdige moderator en een co-moderator (dit zijn externe experts) en in aanwezigheid van de directeur. De achterban bestaat uit steunfiguren zoals : ouders, vrienden, vertrouwenspersonen uit de onmiddellijke omgeving Partijen kiezen zelf wie ze meebrengen ter ondersteuning. Als de partijen een akkoord bereiken, wordt dit neergeschreven in een intentieverklaring. Deze intentieverklaring bevat de stappen die de jongere zal ondernemen om de materiële en/of morele schade te herstellen voor het slachtoffer, en/of de maatschappij en om verdere feiten in de toekomst te vermijden.

Een Hergo is op vier principes gebaseerd :

- Vrijwillig: niemand van de direct betrokken partijen is verplicht deel te nemen. Een Hergo is een vrijwillig aanbod, waar men al dan niet kan in mee stappen. Dit wil dus ook zeggen: als men beslist om mee te werken dat men ten allen tijde kan beslissen er opnieuw uit te stappen.
- Vertrouwelijk : de gesprekken die in het kader van het Hergo plaatsvinden zijn vertrouwelijk. Wat binnen Hergo aan bod komt, wordt niet verder verteld.
- Meerzijdig partijdig: de moderatoren stellen zich neutraal (of beter : meerzijdig partijdig) op. De moderatoren zijn er zowel voor de verdachte als het slachtoffer, houden hun beider belangen in het oog en zorgen ervoor dat het evenwicht tussen de partijen niet verstoord wordt.
- Transparant: de moderatoren verduidelijken aan de direct betrokken partijen hun rol, mogelijkheden en beperkingen, het doel en de grenzen van Hergo. Ze houden op geen enkel moment informatie achter.

4.2.5 Maatregelen op basis van het orde- en tuchtreglement

In punt 4.1. beklemtoonden we al dat de begeleiding van pesters, gepeste en omstaanders steeds het uitgangspunt vormt.

Pas indien de pesters hieraan niet willen meewerken, de begeleidingsinitiatieven van de school weinig resultaat opleveren of de feiten zeer ernstig zijn, zal de school sanctionerend optreden op basis van het orde- en tuchtreglement. De concrete invulling van het orde- en tuchtreglement staat vermeld in het schoolreglement op de website van de school.

Pesterijen tussen leerlingen spelen zich niet noodzakelijk allemaal op school af. Vooral bij cyberpesten is de kans groot dat de pesterijen 's avonds of tijdens het weekend plaatsvinden, waardoor de vraag naar de link met de school zich opdringt. Die band is er bijvoorbeeld indien tijdens het (cyber)pesten wordt verwezen naar het schoolleven. Indien de feiten helemaal geen verband houden met de school en het schoolleven ligt de hoofdverantwoordelijkheid bij de leerlingen en hun thuisomgeving. In dat geval is het niet aan de school om orde- of tuchtmaatregelen te treffen. In de meeste gevallen zal het (cyber)pesten echter niet aan de schoolpoort stoppen en vinden de pesterijen ook binnen de schoolcontext plaats. De feiten die geen rechtstreeks verband houden met de school, kunnen het dossier van de pester wel verzwaren wanneer een ordemaatregel overwogen wordt of een tuchtprocedure wordt opgestart.

5 De aanpak van cyberpesten

In vele gevallen kan er op een gelijkaardige manier gereageerd worden zoals bij het klassieke pesten het geval is (zie eerder punt 4). Toch is het voor een school niet altijd eenvoudig om adequaat te reageren als leerlingen via het internet buiten de school gepest worden. Het is heel moeilijk om een juist en volledig beeld van de situatie te krijgen en om zeker van zijn stuk te zijn.

Bij feiten die zich buiten de schoolpoort of buiten de schooluren voordoen, kan de school in principe enkel ingrijpen als er een duidelijke link is met het schoolgebeuren. Indien de band met de school volledig of quasi volledig ontbreekt, kan de bevoegdheid van de school in twijfel getrokken worden. Toch gaat het ook vaak over leerlingen van dezelfde school. In dat geval is de school wel betrokken partij. Indien de ouders van de pester of de pester zelf aanhalen dat de school zich niet te bemoeien heeft met wat zich buiten de school afspeelt, kan de school hen erop wijzen dat indien het slachtoffer het pesten als een probleem ervaart, het wel de taak van de school is om mee naar een oplossing te zoeken, eventueel zelfs een ordemaatregel te treffen of een tuchtprocedure op te starten (zie eerder punt 4.2.5).

De vaststelling dat de drempel bij cyberpesten lager ligt dan bij pesten, geldt ook voor het terugpesten van de pester door het slachtoffer. Slachtoffers komen in de verleiding om terug te pesten. Zij doen dit echter beter niet, want doorgaans versterkt dit het pestgedrag alleen maar. In de plaats daarvan verzamelt het slachtoffer best zoveel mogelijk bewijzen van het pesten. Het gaat dan

bijvoorbeeld om e-mailberichten met de volledige header waarin de oorsprong van het bericht kan worden gevonden, het juiste tijdstip van de waarneming(en), logfiles van de gebruikte (chat)programma's, schermafdrucken van chatsessies, blogs, sites, enz. Indien het cyberpesten aanhoudt en/of extreme vormen aanneemt, kunnen deze bewijzen ook van pas komen indien de ouders en het slachtoffer verdere (juridische) stappen ondernemen. Het verzamelen van bewijzen zal vaak een hele klus zijn. Pesters kunnen erg creatief zijn in het anoniem maken van de pestacties door te werken met prepaid-telefoonkaarten, een nieuwe website op te starten, zich een andere identiteit aan te meten bij het chatten, een nieuw mailadres in het leven te roepen ...

Eigenlijk is de gepeste leerling er het meest mee gebaat als hij of zij zich enkele weken volledig terugtrekt uit alle websites en onlinecommunities, alle wachtwoorden verandert ... De mogelijkheden van een school om te reageren op cyberpesten zijn beperkt. Een school heeft niet altijd de bevoegdheid of de middelen om een onderzoek op het internet te voeren. De politie is daar wel toe in staat, al is het niet vanzelfsprekend om de politie bij elke onlinepestproblematiek te betrekken. Soms schiet de politie pas in actie als het slachtoffer zelf klacht indient. Samenwerking met de politie vereist goede afspraken.

Bij eerder lichte vormen van cyberpesten moeten de signalen van het slachtoffer ernstig genomen worden, maar kan tegelijkertijd ook gewezen worden op de lage drempel van cyberpesten om de ernst ervan enigszins te nuanceren. Niet alle beledigingen of bedreigingen moeten persoonlijk of ernstig genomen worden. Uitspraken als "ik haat je" en "I'll kill you" worden vlugger getypt dan dat iemand ze in het gezicht van de andere zal zeggen. Dit neemt niet weg dat dergelijke uitspraken niet getolereerd mogen worden.

In gesprekken met ouders van de pester kan gewezen worden op de bijdrage die zij kunnen leveren om te voorkomen dat hun kind blijft cyberpesten. Vaak weten ouders onvoldoende waar hun kinderen mee bezig zijn en aan welke gevaren ze worden blootgesteld in de cyberwereld. Dit is ook niet eenvoudig. Toch is het belangrijk dat ouders worden aangespoord om betrokken te zijn bij het internet- en gsm gebruik van hun kinderen en worden gestimuleerd om hun kinderen op een ethisch verantwoorde manier te leren communiceren met anderen. Oprechte interesse tonen voor de ICT-activiteiten waar hun kind mee bezig is, is al een eerste stap. Voldoende toezicht (bijvoorbeeld de pc van de kinderen in een gemeenschappelijke ruimte plaatsen) en een beperking in beeldschermtijd afspreken, zijn mogelijk een bescherming.

6 De aanpak van steaming

Bij minder ernstige vormen van steaming kan de school de aanpak hanteren die ze bij pesten gebruikt (zie eerder punt 4): een goed gesprek met het slachtoffer, een kordaat gesprek met de daders eventueel aangevuld met bijkomende maatregelen, ordemaatregelen of tuchtmaatregelen. In sommige, ernstige gevallen kan ook een herstelgericht groepsoverleg worden georganiseerd. Ook de omstanders mogen niet vergeten worden. Zij kunnen immers betrokken worden bij een oplossingsgerichte aanpak. Deze aanpak is enkel mogelijk indien de dader

een medeleerling is van het slachtoffer. Indien de dader tot een andere school behoort, worden de ouders van het slachtoffer en het slachtoffer zelf best onmiddellijk doorverwezen naar de politie.

Bij ernstige en hardnekkige vormen van steaming zal een louter schoolinterne aanpak ontoereikend zijn. De school zal dan niet anders kunnen dan het slachtoffer door te verwijzen naar de politie of de politie zelf in te lichten. Dit betekent niet noodzakelijk dat de school klacht neerlegt bij de politie, maar wel dat ze de politie informeert en mee inschakelt voor het oplossen van het probleem.

7 De stap naar de politie en de rechtbank

Indien er sprake is van zeer ernstige pesterijen, kan het geoorloofd zijn dat het slachtoffer en zijn ouders de politie of het parket inschakelen. Het is duidelijk dat dit ultieme reddingsmiddelen zijn waarbij de piste van begeleiding van de betrokken leerlingen en het sanctioneren door de school al werden uitgeprobeerd. In bepaalde gevallen zal het echter de enige overblijvende mogelijkheid zijn.

Tenslotte kan de politie ook betrokken worden bij een preventief beleid. Verder kan de politie een rol spelen om jonge slachtoffers van hun schrik af te helpen om dreigementen te signaleren en om ze in algemene zin weerbaarder te maken.

In heel Leuven kunnen jongeren ook terecht bij een politionele preventiedienst. Deze diensten zijn er op gericht om de jeugdcriminaliteit en het geweld op straat aan te pakken en in te perken op een meer pedagogisch wijze.

7.1 Federal Computer Crime Unit

In gevallen van cyberpesten kunnen de lokale politiediensten een beroep doen op de Computer Crime Units van de Federale Politie. De Federal Computer Crime Unit (FCCU) van de Federale Politie en de 20 regionale afdelingen (Regional Computer Crime Unit of RCCU) strijden tegen informaticacriminaliteit en bieden technische steun aan de speurders van de Lokale en Federale Politie. De lokale onderzoekers bevriezen een situatie en zorgen ervoor dat bewijsmateriaal gevrijwaard wordt. Vandaag heeft deze dienst andere prioriteiten en is de kans dat men tussenbeide komt voor een doorsnee cyberpestprobleem bijzonder klein.

7.2 Strafrechtelijke vervolging

7.2.1 (Cyber)pesten

(Cyber)pesten is een handeling die ook strafrechtelijk kan vervolgd worden.

Alles wat de rust op een ernstige manier verstoort kan in principe als strafbaar gedrag worden aanzien. Het is niet vereist dat de dader kwaadwillig handelde, of

met bedrieglijk opzet, of met het oogmerk te schaden. Het loutere wetens en willens handelen volstaat.

De strafrechtelijke vervolging van dit misdrijf wordt maar opgestart na een klacht van de benadeelde persoon. Beklaagt de betrokkene zich m.a.w. niet, dan kan het openbaar ministerie geen strafvervolging instellen. Langs de andere kant is een klacht ingediend door het betrokken individu, geen garantie dat de vervolging door het openbaar ministerie wordt ingesteld. Indien voldoende elementen voor verder onderzoek voorhanden zijn, of kunnen worden gevonden (o.m. bewijzen), zal het openbaar ministerie steeds een strafonderzoek starten. In het geval van cyberpesten zullen de bewijzen in een cyberomgeving gezocht moeten worden (onderzoek van een computer, op zoek gaan naar het IP-adres van de computer van waaruit de pestboodschappen vertrokken, het opvragen van verkeersgegevens bij een telecomoperator of bij een Internet Service Provider ...).

Als het pestslachtoffer of zijn ouders een klacht indient, is het belangrijk om zoveel mogelijk concreet bewijsmateriaal aan de politie te bezorgen. Ook als het slachtoffer (bij de klacht) niet in het bezit is van deze elementen/bewijzen, bestaat er steeds de mogelijkheid om ze achteraf toe te voegen.

De klachtneerlegging verwijst bij voorkeur naar de bestaande wetgeving (inbreuk tegen de privacywetgeving, inbreuk op het portretrecht, ...). Dit verhoogt de kans dat er gevolg wordt gegeven aan de klacht.

7.2.2 Steaming

Ook steaming kan strafrechtelijk worden vervolgd. De vervolging van dit misdrijf is niet afhankelijk van een klacht van het slachtoffer. Van zodra de politiediensten of het parket op de hoogte zijn van de feiten, kunnen zij zelf een onderzoek opstarten.

8 Stappenplan & zorgstructuur antipestbeleid

8.1 Werkwijze bij pestsignalen

Stap 0: De melding

De melding

- **Leerlingen** melden het pesten **mondeling** bij:
 - een meter of peter van de klas (in de 1^e graad) of
 - de klasleerkracht of
 - een vakleerkracht of
 - iemand van het ondersteunend personeel (secretariaat) of
 - een interne leerlingenbegeleider (ILB'er) van de eigen graad of
 - een lid van de directie of
 - de CLB-medewerker van de school.

Leerlingen kunnen pesten ook steeds melden bij de dispatcher via **de meldknop** op Smartschool.

- **De ouders** kunnen het pesten mondeling melden bij de klasleerkracht of met de meldknop bij de dispatcher.
- **Leerkrachten, ondersteunend en onderhoudspersoneel** melden pesten bij de dispatcher. De melding kan steeds mondeling of via de meldknop.

Als de dispatcher een melding krijgt, zal hij deze beoordelen en kiezen wie de verdere opvolging doet.

Stap 1: Er is sprake van ruzie of plagen.

Bij ruzie gaat het om verschillende belangen. Bij pesten kan het ook om verschillende belangen gaan, maar is ook de intentie bij de pester aanwezig de gepeste fysiek en/of mentaal te beschadigen. Bij plagen is er geen intentie om te beschadigen.

De melding komt binnen bij de dispatcher. Hij spreekt een peer mediator, de klasleerkracht, een vakleraar of iemand van het ondersteunend personeel aan.

Hieronder de stappen bij een voortslepende ruzie of plagen:

- Individuele gesprekken met de ruziemakers/plagers en geplaagde door een leerkracht/klasleerkracht(en) of peermediators. Uitzoeken van de kern van het probleem.
- Na afloop van de gesprekken: terugkoppeling naar de klasleraar(s). Deze kan de ouders indien nodig op de hoogte brengen.

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de geplaagde (gepeste), lichten we alle betrokkenen in en is deze stap klaar. Indien het probleem niet is opgelost, gaan we verder met:

- Afspraken maken om nieuwe ruzies/ plagen (vormen van pesten) te voorkomen en daarop een belonings- en sanctiesysteem te zetten door klasleerkracht.
- Afspraken en voortgang registreren in Leerlingenvolgsysteem door de klasleerkracht.

Opstartfase	Aanbrenger (via meldknop)	Leerling of leerkracht of ondersteunend personeel of ouder(s)
	Verantwoordelijke	de dispatcher
	Communicatie door:	de dispatcher
	aan:	Peer Mediation of de leraar die het gesprek zal voeren De klasleerkracht, ILB'er en jaarverantwoordelijke secretariaat wordt op de hoogte gebracht
Methodiek	Individuele gesprekken door:	- Peer Mediation - de klasleerkracht(en) - een vakleerkracht - jaarverantwoordelijke secretariaat
Opvolging	Feedback door peermediator of leerkracht aan:	- dispatcher, - de klasleerkracht en - de ILB'er - jaarverantwoordelijke secretariaat
	Verantwoordelijke	de klasleerkracht(en)
	Communicatie door:	de klasleerkracht(en)
	aan:	de ouder(s), indien nodig
	Registreren in het Leerlingenvolgsysteem	de klasleerkracht(en), indien nodig

Stap 2: Er is sprake van daadwerkelijk pesten in een minder zware vorm.

- De melding komt binnen bij de dispatcher.
Hij spreekt de coördinator Peer Mediation aan (SWITCH).
- De coördinator Peer Mediation brengt de klasleerkracht, de leerlingenbegeleider en de jaarverantwoordelijke van het secretariaat op de hoogte over de geplande bemiddeling.
- Als de pestproblematiek nog niet zo ernstig is, in een beginnend stadium: Peer Mediation door leerlingen die een opleiding gevolgd hebben.
De coördinator Peer Mediation vraagt twee leerlingen om een Peer Mediation op te starten.
 - Wat is er gebeurd, volgens beide leerlingen (elk apart hun verhaal laten doen)?
 - Welk gevoel leverde dat bij beiden op?
 - Wat is behoefte nu (voor beide leerlingen)?
- De peer mediators komen tot oplossingen en afspraken die voor beiden (pester en gepeste) zinvol en aanvaardbaar zijn.
- Een evaluatiemoment wordt met de betrokken leerlingen afgesproken door de peer mediators.
- Na afloop van de Peer Mediation gebeurt er een terugkoppeling naar de ouder(s) door de klasleerkracht(en).
- Registreren in het Leerlingenvolgsysteem gebeurt door de klasleraar.

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste, lichten we alle betrokkenen in en is deze stap klaar. Indien het probleem niet is opgelost, gaan we verder met stap 3.

Opstartfase	Aanbrenger	Leerling of leerkracht of ondersteunend personeel of ouder(s)	
	Verantwoordelijke	de dispatcher	
	Communicatie	door: 1) de dispatcher 2) de coördinator Peer Mediation	1) aan de coördinator Peer Mediation SWITCH 2) aan: - de klasleerkracht, - de ILB'er, - jaarver. van het secretariaat.
Methodiek	Peer Mediation door:	- peer mediators van SWITCH	
Opvolging	Feedback door peermediators aan:	- dispatcher - de klasleerkracht(en) - de ILB'er - jaarver. van het secretariaat.	
	Verantwoordelijke	de coördinator Peer Mediation	
	Communicatie	Door de klasleerkracht(en)	Aan de ouder(s) van de gepeste(n) en de pester(s)
	Registreren in het Leerlingenvolgsysteem	de klasleerkracht(en)	

Stap 3: Er is sprake van daadwerkelijk pesten in een verdergaand stadium.

Als pesten in een verdergaand stadium is gesignaleerd, worden de volgende stappen (acties) ondernomen:

- De melding gebeurt bij de dispatcher. Deze zoekt een leerlingenbegeleider (ILB'er) of een leerkracht die de opleiding 'No Blame' heeft gevolgd. Deze zal met de No Blame methode aan de slag gaan.
- De leerlingenbegeleider (ILB'er) brengt de klasleerkracht(en), en de jaarverantwoordelijke van het secretariaat en de directie op de hoogte. De ouder(s) van de gepeste(n) en pester(s) en eventueel omstaander(s) worden ook geïnformeerd door de leerlingenbegeleider (ILB'er).
- Gesprek door de ILB'er (en/of een leraar) die de opleiding No Blame heeft gevolgd met de betrokkenen.
Bij de gepeste navragen of hij/zij akkoord is met de toepassing van de No Blame methode.

Indien ja: No Blame methode wordt opgestart. Indien nee: zie lager.

Na de No Blame:

- Gesprek in de betrokken klas(sen) door de klasleerkracht(en). De klasleerkracht geeft de klas (na toestemming door de betrokkenen) feedback over het feit dat er een No Blame is geweest en over de afloop ervan. De klasleerkracht vraagt aan de klas om te zorgen voor ondersteuning.
- In de eerste twee weken 2 x een korte opvolging en evaluatie door de ILB'er.
- Opvolging evolutie door de ILB'er: voortgang met de klasleerkracht/jaarverantwoordelijke secretariaat en directie bespreken.
- Terugkoppeling naar de ouder(s) en de directie gebeurt door de ILB'er.
- De registratie in het Leerlingenvolgsysteem gebeurt door de ILB'er.
- Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste, lichten we alle betrokkenen in en is deze stap klaar. Indien het probleem niet is opgelost, gaan we verder met stap 4.

Indien nee:

- Als de gepeste niet akkoord is met de No Blame methode, volgt een gesprek met de ILB'er: "Waarom ziet hij/zij het niet zitten? Wat is er tekort? Hoe kunnen we hem/haar sterker maken?" Andere methodes kunnen dan eventueel worden toegepast zoals bv. LSCI of Geweldloos Communiceren.
- Als het probleem niet is opgelost en niet acuut, maar in overleg met de betrokkenen is iedereen tevreden, kan beslist worden het incident hiermee af te sluiten.
- Als de gepeste niet akkoord is met de No Blame methode maar het probleem is acuut: er volgt een interventie op initiatief van de klasleraar of de klassenraad om de gepeste te beschermen bv. een niet-confronterende klasmethode, of gaan we verder met stap 4.

Opstartfase	Aanbrenger	leerling of leerkracht of ondersteunend personeel of ouder(s)
	Verantwoordelijken	de leerlingenbegeleider (ILB'er)
	Communicatie door: aan:	leerlingenbegeleider (ILB'er) - de klasleerkracht(en), - jaarverantwoordelijke van het secretariaat & graadcoördinator - de directie - de ouder(s) van de gepeste(n) en de pester(s) en eventueel omstaander(s)
Methodiek	No Blame methode door:	leerlingenbegeleider (ILB'er) of een leraar die de opleiding volgde om deze methodiek toe te passen
Opvolging	Verantwoordelijke	de leerlingenbegeleider (ILB'er)
	Communicatie door: aan:	De leerlingenbegeleider (ILB'er) - de klasleerkracht(en), - jaarverantwoordelijke van het secretariaat & graadcoördinator - de directie - de ouder(s) van de gepeste(n) en de pester(s) en eventueel omstaander(s)
	Registreren in het Leerlingenvolgsysteem	leerlingenbegeleider (ILB'er)

Stap 4: Ordemaatregelen voor pester(s) en omstaander(s).

Aanspreken ouder(s) van pester(s) en omstaander(s) op het gedrag van hun kind. Want niet alleen voor de gepeste(n), maar ook voor pester(s) en omstaander(s) is de situatie niet gezond. Het pesten moet stoppen.

- Samenroepen van een klassenraad door de directie. De klassenraad geeft advies aan de directie over de op te leggen ordemaatregelen t.a.v. de pester(s) en eventueel omstaander(s).
- Als het pestgedrag zeer ernstig is en er schade is aangebracht kan een Hergo worden voorgesteld als ordemaatregel. De CLB-medewerker of een externe begeleider begeleidt de Hergo.
- Bestrafen van pestgedrag: de directeur leerlingenzorg informeert de vakleerkrachten, de klasleerkracht, de ILB'er. De ouder(s) worden telefonisch op de hoogte gebracht en uitgenodigd voor een gesprek. Er volgt een gesprek op school met de ouder(s), de directeur leerlingenzorg, de klasleraar en de leerling.
- Wekelijks een opvolgings- en evaluatiegesprek met de leerlingenbegeleider (ILB'er).
- Registratie in het Leerlingvolgsysteem door de directeur leerlingenzorg.

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste, lichten we alle betrokkenen in en is deze stap klaar.

Indien het probleem niet is opgelost, gaan we verder met stap 5.

Opstartfase	Aanbrenger	de klasleerkracht, leerlingenbegeleider, de dispatcher
	Verantwoordelijke	de directeur leerlingenzorg
	Communicatie door: aan:	de directeur leerlingenzorg - de klasleerkracht(en), leerlingenbegeleider (ILB'er), jaarverantwoordelijke van het secretariaat, graadcoördinator, de klassenraad - de ouder(s) van de gepeste(n), de pester(s) en eventueel omstaander(s)
Methodiek	- straf - Hergo	- opgelegd door de directeur leerlingenzorg, in overleg met de klassenraad - begeleid door de CLB-medewerker of een externe begeleider
Opvolging	Verantwoordelijke	de directeur leerlingenzorg
	Communicatie door: aan:	de directeur leerlingenzorg - de klasleerkracht, leerlingenbegeleider (ILB'er), jaarverantwoordelijke van het secretariaat, graadcoördinator, de klassenraad - de ouder(s) van de gepeste(n) en de pester(s) en eventueel omstaander(s)
	Registreren in het Leerlingenvolgsysteem	de directeur leerlingenzorg

Stap 5: Tuchtmaatregelen voor pester(s).

- Ouder(s) en pester(s) duidelijk maken, dat pesten nu gaat leiden tot één van volgende mogelijkheden:
 - overplaatsing naar een andere klas
 - interne schorsing (schorsing uit de lessen, maar aanwezig zijn op school)
 - en als dat ook niet zal werken, kan de school tot externe schorsing of verwijdering van de school overgaan.
- Dit gesprek wordt gevoerd door de directeur.
- Opening van een tuchtdossier door de directeur.
- Opbouw tuchtdossier volgens de stappen opgenomen in het schoolreglement.
- Externe hulpverlening aankaarten.
- Wekelijks een opvolgings- en evaluatiegesprek met de leerlingenbegeleider (ILB'er)..

5.1. Overplaatsing pester(s) binnen de school.

- Tijdelijke of definitieve overplaatsing van de pester naar een andere klas om de eigen klas veiligheid te bieden door de directeur.

Als het probleem hiermee is opgelost volgens de gepeste, lichten we alle betrokkenen in en is deze stap klaar. Indien het probleem niet is opgelost, gaan we verder met:

5.2. Schorsing van de pester met voorwaarden voor terugkeer.

- De reden van schorsing bespreken met de klasgroep door de klasleerkracht. Gepeste leerling in de gaten houden.
- Als de pester weer in de klas komt, kunnen de volgende afspraken worden gemaakt:
 - Pauze: ondersteunend personeel inlichten (ter bescherming van de gepeste)
 - Leerkrachten worden opnieuw ingelicht over de situatie en de afspraken
 - Pester meldt zich kwartier voor aanvang van de eerste terugkomles en meldt zich direct na het laatste lesuur op het secretariaat (ter bescherming van de gepeste)
 - Na 2 weken kunnen deze afspraken worden geëvalueerd met ouder(s) en leerling door de directeur

5.3. Verwijdering van de pester(s) van school.

- Verwijdering van school volgens de juiste procedures in het schoolreglement.
- Eventueel nog exitgesprek leerling en ouders.

Opstartfase	Aanbrenger	de klasleerkracht, leerlingenbegeleider, de dispatcher
	Verantwoordelijke	de directeur
	Communicatie door: aan:	de directeur - de klasleerkracht(en), leerlingenbegeleider (ILB'er), jaarverantwoordelijke van het secretariaat, graadcoördinator, de klassenraad - de ouder(s) van de gepeste(n), de ouder(s) van de pester(s)
Methodiek	- overplaatsing pester(s) - schorsing van de pester(s) - verwijdering van de pester(s)	- opgelegd door de directeur, in overleg met de klassenraad - opgelegd door de directeur, na advies van de klassenraad - opgelegd door de directeur
Opvolging	Verantwoordelijke	de directeur
	Communicatie door: aan:	de directeur - de klasleerkracht, leerlingenbegeleider (ILB'er), jaarverantwoordelijke van het secretariaat, graadcoördinator, de klassenraad - de ouder(s) van de gepeste(n), de ouder(s) van de pester(s)
	Registreren in het Leerlingenvolgsysteem	de directeur

8.2. Doorverwijzing naar externe hulpverlening

Indien het gepeste kind niet durft op te komen voor zichzelf of agressief of onvoldoende assertief opkomt voor zichzelf, en / of als het kind intussen te weinig zelfvertrouwen heeft, groepscoördinatoren niet doorziet, dan kan met de ouders over externe hulpverlening worden gesproken.

9. Bibliografie

- Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs, Guimardstraat 1, 1040 Brussel
referentienr. : M-VVKSO-2007-038
datum : 2007-07-20 gewijzigd : 2014-03-18
- Antipestprotocol Carmelcollege Gouda versie november 2015

10. Meer informatie

www.praatoverpesten.be

<http://www.zitdazo.be>

www.cyberpesten.be

www.childfocus.be

www.clbchat.be

